

ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЕКТУВАННІ СТАНДАРТІВ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ

Вікторія Валюк

кандидат хімічних наук,
доцент кафедри хімії, екології та методики їх навчання
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
вул. Садова, 2, 20300 м. Умань, Черкаська область, Україна
viktoriavaluyuk@gmail.com

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентності, стандарти вищої освіти, учитель хімії.

Постійно зростаючі вимоги ринку праці, стрімкі технологічні зміни, глобалізація, зростання академічної та трудової мобільності потребують використання компетентнісного підходу у формуванні готовності майбутніх учителів до вдосконалення професійного рівня, що є необхідною умовою і пріоритетним напрямом модернізації системи вищої педагогічної освіти. Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно зорієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості студента й може бути реалізованим і перевіреном тільки у процесі виконання конкретним студентом певного комплексу дій. Систему компетентностей в освіті складають наступні: ключові – тобто надпредметні (міжпредметні) компетентності, які визначаються як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми; загальногалузеві – їх студент набуває впродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі; предметні – їх студент набуває впродовж вивчення того чи іншого предмета протягом усього періоду навчання у ВНЗ [1].

Створення умов для набуття необхідних компетентностей впродовж усього життя сприятиме: продуктивності та конкурентності людини на ринку праці; розвитку вміння адаптуватися в мінливому світі. Сучасні європейські освітні системи охоплені ідеями компетентнісного підходу – від школи до університету. В основі цього підходу лежить нове бачення кінцевих освітніх цілей. Компетентнісний підхід зміщує освітню мету у бік мобілізації знань, які учень або студент у змозі зрозуміти і сприйняти, навчає мислити і діяти в соціальному середовищі.

Компетентнісний підхід до освіти на відміну від кваліфікаційного «змістового» підходу, який донині панував не лише в Україні, але й у самій Європі, докорінно змінює орієнтири освітнього процесу. Згідно з проектом TUNING, кінцеві результати навчання можуть формулюватися як рівень компетентностей, якими повинен оволодіти та досягнути випускник, а поняття компетентностей включає в себе знання і розуміння (теоретичні знання з академічної галузі, здатність знати і розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття і життя з іншими в соціальному контексті) [2].

Застосування компетентностей як основного структурного елемента побудови нових стандартів вищої освіти є новим підходом у системі вищої освіти України, що потребує всебічного дослідження з точки зору цілей і результатів навчання. Компетентнісний підхід передбачає, що стандарти вищої освіти виступають передусім як освітні стандарти результату освіти. Зарубіжний досвід свідчить, що розвинуті країни світу ведуть цілеспрямовану і послідовну роботу щодо формування цілісної системи забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, в основі якої створення конструктивних механізмів взаємодії сфери трудових відносин і сфери освіти [3].

Сьогодні проводиться робота над формуванням вимог та рекомендацій щодо структури та змісту нових стандартів вищої освіти, які повинні бути сформовані на основі компетентнісного підходу [4]. Скільки і яких компетентностей повинно бути у випускника ВНЗ, визначається соціальним замовленням суспільства та залежить від запитів роботодавців, від вимог, запропонованих до конкурентоспроможності випускників на ринку праці. У системі підготовки вчителя хімії узагальнену модель підготовки розглядають як професійну компетентність педагога і у зміст цього поняття вкладають особисті можливості викладача, вихователя, педагога, які дозволяють йому самостійно й досить ефективно вирішувати педагогічні завдання.

До основних видів професійної діяльності вчителя-предметника належать: науково-дослідна, навчально-виховна, методична, організаційно-управлінська та соціально-педагогічна [5].

Основою розробки для стандартів вищої освіти нового покоління є компетентнісний підхід, а результатами виступає система сформульованих компетентностей. Компетентнісна модель професійної діяльності випускника вчителя хімії являє собою опис того, яким набором компетентностей повинен володіти майбутній професіонал. Вона характеризує ступінь підготовленості педагога, може бути оцінена тільки в ході визначеної діяльності і тільки в рамках визначеної конкретної професії.

Перспективність компетентнісного підходу полягає в тому, що він передбачає високу готовність випускника до успішної діяльності в різних сферах. Отже, основною ідеєю компетентнісного підходу є реалізація діяльнісного характеру змісту освіти, в результаті якої той, хто навчається, перетворюється з об'єкта на суб'єкт навчання, розвиває себе як особистість. Професійну компетентність учителя необхідно розглядати як єдність таких складових: особистісна складова (етичні та соціальні позиції й установки, риси особистості спеціаліста); когнітивна складова (наявність системи педагогічних і спеціальних предметних знань); операціонально-технологічна складова (володіння методами, технологіями, способами педагогічної взаємодії, методами навчання даного предмета).

Наразі настала необхідність підготовки не лише вчителя-предметника, а підготовки вчителя-педагога, який навчає, розвиває та виховує учня засобами хімії.

Аналіз стану фахової підготовки вчителів хімії дав змогу зробити такі висновки:

– модель фахової підготовки вчителів хімії має будуватися на нових підходах до професіоналізму вчителя як певного інтегративного утворення, що

дає можливість здійснювати ефективну педагогічну діяльність у конкретних умовах шкіл різного типу;

– професійна компетентність учителя хімії пов'язується із знанням дисципліни, у викладанні якої спеціалізується майбутній вчитель; знаннями, що стосуються керування процесом пізнання; знаннями з організації системи хімічної освіти;

– нова організаційна модель фахової підготовки вчителя має ґрунтуватися на концепції її фундаменталізації, поєднання теорії і практики, посилення професійної спрямованості спеціальної підготовки майбутнього вчителя хімії;

– розвиток та реформування хімічної освіти останніми десятиріччями значною мірою визначаються сучасними міжнародними педагогічними ідеями (професіоналізацією, інтеграцією, універсалізацією тощо).

Компетентнісний підхід дозволяє: перейти у вищій освіті від її орієнтації на відтворення знання до застосування й організації знання; покласти в основу стратегію підвищення гнучкості на користь розширення можливості працевлаштування; поставити за основу міждисциплінарно-інтегровані вимоги до результату освітнього процесу; орієнтувати діяльність випускників на розмаїтість професійних і життєвих ситуацій.

Отже, основним завданням вищих педагогічних навчальних закладів є формування компетентної, конкурентоздатної й культурно розвиненої особистості майбутнього вчителя хімії, наділеної загальнолюдськими цінностями, фаховими знаннями та вміннями, творчою самостійністю та активністю, необхідними для плідної роботи в умовах освітнього середовища профільної школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Парашенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Е. Трубачева; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С. – 2004. – 112 с.
2. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К. : К.І.С. – 2004. – 112 с.
3. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / Оксана Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – К.: К.І.С. – 2003. – С. 13 – 41.
4. Терепищій С. О. Стандартизація вищої освіти (спроба філософського аналізу): монографія / С. О. Терепищій – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2010. – 197 с.
5. Дубасенюк О. А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя / О. А. Дубасенюк // Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства : зб. наук. праць молодих дослідників / за заг. ред. О. С. Березюк, Л. О. Глазунової. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. – 2010. – С. 10-16.